אמר רבא הילכתא טעם מקדש [א]וטעם מבדיל ומי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כולו עד מוצאי שבת [ב]מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת כולו [ג]אמימר פתח לה להא שמעתא דרבא בהאי לישנא אמר רבא הילכתא טעם מקדש טעם מבדיל מי שלא קידש בע"ש מקדש והולך כל היום כולו מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך כל היום כולו אמרי ליה [ד]מר ינוקא ומר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי זימנא חדא איקלע [ה]אמימר לאתרין ולא הוה לן חמרא אייתינא ליה שיכרא ולא אבדיל ובת טוות למחר טרחנא ואייתינא ליה חמרא ואבדיל וטעים מידי לשנה תו איקלע לאתרין לא הוה לן חמרא אייתינא שיכרא אמר אי הכי [א]חמר מדינה הוא אבדיל וטעים מידי שמע מינה תלת ש"מ [ו]המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס ושמע מינה אסור לו לאדם [ז]שיאכל קודם שיבדיל ושמע מינה מי שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל והולך כל השבת כולו בעא מיניה (א) רב הונא מרב חסדא מהו לקדושי אשיכרא אמר השתא ומה פירזומא ותאיני ואסני דבעאי מיניה מרב ורב מר' חייא ורבי חייא מרבי ולא פשט ליה שיכרא מיבעיא סבור מינה קדושי הוא דלא מקדשינן עילויה אבל אבדולי מבדלינן אמר להו רב חסדא הכי אמר רב כשם שאין מקדשין עליו כך אין מבדילין עליו איתמר נמי אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל כשם שאין מקדשין עליו כך אין מבדילין עליו לוי שדר ליה לר' שיכרא בר תליסר מגני טעמיה הוה בסים טובא אמר כגון זה ראוי לקדש עליו ולומר עליו כל שירות ותושבחות שבעולם בליליא צעריה אמר [ח]מיסרן ומפיים אמר רב יוסף אדור ברבים דלא אישתי שיכרא אמר רבא אישתי מי זוריון ולא אישתי שיכרא ואמר רבא תיהוי שקיותיה שיכרא מאן דמקדש אשיכרא רב אשכחיה רב הונא דקדיש אשיכרא אמר ליה שרי אבא למיקני איסתירי משיכרא ת"ר אין מקדשין אלא על היין ואין מברכין אלא על היין אטו אשיכרא ואמיא מי לא מברכין עליהו שהכל נהיה בדברו אמר אביי הכי קאמר [ב]אין אומרים הבא כוס של ברכה לברך אלא על היין ת"ר אין מקדשין על השכר משום ר' אלעזר בר רבי שמעון אמרו מקדשין מטעימת יין כל שהוא ר' יוסי בר יהודה אומר מלא לוגמא אמר רב הונא אמר רב וכן תני רב גידל דמן נרש [ט][י]המקדש וטעם מלא לוגמא יצא ואם לאו לא יצא אמר רב נחמן בר יצחק אנא תנינא לה לא גידול בר מנשיא ולא גידול בר מניומי אלא גידול סתמא למאי נפקא מינה למירמא דידי' אדידיה: סמוך למנחה: איבעיא להו סמוך למנחה גדולה תנן או דילמא סמוך למנחה קטנה תנן סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסח דילמא אתי למימשך

ואתי

כל השבת. כדאמרן לעיל [קו.] עד יום רביעי: **פירזומא.** שכר שעורים בלשון לע"ז ברוי"ש: **ותאיני.** שכר תאנים: **ואסני.** שכר תותים: **שיכרא.** שכר תמרים: **בר תליסר מגני.** שנתנו מים על התמרים ואחר שזבו נתן על תמרים אחרים וכן הביא תמרים עד י"ג פעמים: **מייסרן ומפיים.** מלעגין (ב) ובשעת שתיה מפייסין הן כלומר טובים הן וראוי לומר עליהן קידוש והבדלה: **אדור ברבים.** נדר שאין לו הפרה: **מי זוריון.** מי משרת הפשתן: **שרי ליה אבא.** התחלת לעשות שכר ולהשתכר בו (ג) מערב לכך הוא יפה בעיניך ומקדש אתה עליו: **כוס של ברכה.** ברהמ"ז: **מטעמת יין בכל שהוא.** אותה טעימה שאמרו המברך צריך שיטעום (ד) בכל שהוא: **מנחה גדולה.** [י]משבע שעות ומחצה ולמעלה זמן הקרבת תמיד כשאתה בא להקדימו: **ומשום פסח.** שמא ישב בסעודה וימנע ויפשע מעשות פסח:

מו

רשב"ם

כל השבת כולה. כדאמרן לעיל[כ] עד יום רביעי. והכי קי"ל כרבא דאמר טעם מקדש ואם שכח ולא קידש מקדש למחר כל היום כולו וכן טעם מבדיל ואם לא הבדיל מבדיל והולך עד יום רביעי: **ובת טוות.** לן מעונה שלא אכל וקרא הוא בדניאל (ו): **חמר מדינה.** אין יין אחר בעיר הזאת כי אם שכר הלכך מבדילין בו וכן הלכה. אבל מים לא איקרו חמר מדינה ואין מבדילין על המים אפילו היכא דליכא שכר ויין: **שמעת מינה תלת.** ג' דברים בסידרי הבדלה. ואף על גב דשמעינן מינה דמבדילין על חמר מדינה אע"פ שאינו יין לא חשיב דלא איירי אלא בסדר הבדלה אי נמי מילתא דפשיטא הוא דכיון דאין יין אחר בעיר טוב לו שיבדיל על השכר משלא יבדיל כלל: **מהו לקדושי אשכרא.** במקום שאין יין: **פירזומא.** שכר שעורין: **ותאיני.** שכר תאנים: **ואסני.** שעושין שכר מפרי סנה כגון תותין. והללו חשובין יותר מסתם שכר שלהם שהיה של תמרים: **אבל אבדולי מבדלינן.** אליבא דרב: **תליסר מגני.** שנתן המים על תמרים ואח"כ נותנן על התמרים אחרים וכן הביא אחרים עד שלש עשרה פעמים. ומגני נראה שהוא לשון אשר מגן צריך בידך (בראשית יד) ומתרגמינן ומסר והוא לשון מסר כך השיכרא היה כותש ג"כ ומשרי[ל] התמרים חדשים שלש עשרה פעמים: **צעריה.** שלשול. דתמרים משלשלין כדאמרי' בכתובות (דף י:): **מיסרן ומפיים.** בתמיה. וכי מי שמלעגר ראוי הוא לפיים ולרצות להקב"ה ולומר עליו קידוש: **אדור ברבים.** נדר שאין לו הפרה: **מי זוריון.** מי משרת פשתן: **תיהוי שקיותיה שיכרא.** עני יהיה שלא יוכל לקנות יין מדה כנגד מדה: **מקדש אשיכרא.** ואע"פ שהיה יין בעירו. וטעמו משום דחביב ליה כדאמר לעיל [קו:] זימנין דחביבא ליה ריפתא מקדש אריפתא: **שרי ליה אבא.** התחיל לעשות שכר ולהשתכר בו ויפה בעיניך ומקדש אתה עליו: **ואין מברכין.** ברכת המזון כדמפרש לקמן: **כוס של ברכה.** ברכת המזון: **ה"מ דלא קבע עליה אבל קבע עליה לית לן בה** לא גרסינן כלל: **מטעמת יין כל שהוא.** אותה טעימה שאמרו המברך צריך שיטעום אותה טעימה די בכל שהוא: **וטעם מלא לוגמא יצא ואם לאו לא יצא.** והכי הילכתא. והוא שלא טעם אחד מכל המסובין אבל טעם אחד מהם יצאו כולן ידי חובתן ואע"פ שלא טעמו: **אמר רב נחמן בר יצחק אנא תנינא לה.** להאי מתניתא משמיה דרב גידל (דמגרש) אבל איני מזכיר מי הוא שמא גידול בר מנשיא או גידול דמן נרש: **מנחה גדולה.** משש שעות ומחצה ולמעלה דהיינו זמן עשיית תמיד הערב כשאתה בא להקדימו כגון בערב הפסח שחל להיות בערב שבת שנשחט בשש ומחצה והפסח אחריו כדאמרינן בתמיד נשחט (לעיל דף נח.): **ומשום פסח.** שמא ישב בסעודה ויפשע מעשות פסח:

מו

אמר רבא הילכתא טעם מקדש. וכן הלכה: **אמימר מתני לה כו'.** בסוף מילתיה גרסינן מבדיל והולך כל היום כולו דאי לאו הכי היינו לישנא קמא והלכה כלישנא קמא דמבדיל עד רביעי בשבת כדאמר רבי חייא לעיל ובתשעה באב שחל להיות במוצ"ש נמי רגילין להבדיל אחר התענית וכן בסדר דרב עמרם: **ושמע מינה מבדיל כל השבת כולה.** לא שמעינן מינה אלא כל היום אלא נקט הכי משום דהלכה כן: **אדור ברבים כו'.** דקסבר דנדרים אין לו הפרה ואין הלכה כן אלא דוקא על דעת רבים אין לו הפרה ובמקום אחר מפורש (גיטין דף לו.): **אם טעם מלא לוגמא יצא.** וכדמפרש ביומא (דף פ.) כל שאילו מסלקו לצד אחד יראה כמלא לוגמיו והוי פחות מרביעית כדאמרינן התם אבל מלא לוגמיו אמרינן התם דהוי יותר מרביעית ונראה שהוא רוב רביעית דאמרינן לקמן והוא דשתה רובא דכסא ודוקא לאדם בינוני אבל לעוג מלך הבשן בעי טפי כדאמרינן התם[מ]: [נ]**סמוך למנחה.** תימה אמאי קרי ליה מנחה דאי משום דמנחה היתה קריבה בין הערבים הלא גם בשחר קריבה מנחת חביתין ומנחת תמיד וי"ל בשחר יש שם אחר תפלת שחרית ועוד דאמרינן בפרק קמא דברכות (דף ו:) הוי זהיר בתפלת מנחה שאף אליהו לא נענה אלא בתפלת מנחה ושמא בשעת הקרבת מנחה נענה ולכך קרי ליה תפלת מנחה שאז היה שעת רצון[ס]:

ואתי

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ו מהל' ברכות [הל' טו] [עי' בהג' מיי' שם פ"ק ס] ופכ"ט מהל' שבת הלכה יז סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' קפב ס"ב וסי' ערב ס"ט [וסי' רפט ס"ב] וסי' רצו ס"ב:

ב [טוש"ע א"ח סי' קפב ס"ב]:

מה ג מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ז טוש"ע א"ח סי' קל סעיף ג וסי' רעא סעיף יג:

◆

רבינו חננאל

אמר רבה הלכתא טעם מקדש טעם מבדיל, ומי שלא קדש בערב שבת מקדש והולך כל היום. ומי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל כל היום כמרימר דמתני להא שמעתא דרבא ליומיה. פי' ובת טות, לן אותה הלילה בלא אכילה. פי' חמר מדינה, יין ששותין בני המדינה כלה והוא יינם ואין להם זולתו. שכרא בת תליסר מאני. פי' שכר מסונן בשלש עשרה מסננות. כלומר הורק מכלי אל כלי. מיסרן ומפיס. פי' מסיר הדעת, כמו המסית שבא (בדבריו) [בדברים] רכין, והוא מתוק ומפתה בני אדם לשתותו ואחר [כך] מצערו מלשון המפיס מורסא בשבת. רבה בר בר חנה מקדש אשכרא במס' נזיר בתחלתו הריני נזיר מן החרצנים כו'. ור' שמעון נמי הכתיב מיין ושכר יזיר, ההוא מבעי ליה לאסור יין מצוה כיין הרשות, יין מצוה קידושא ואבדלתא, הרי הוא מושבע עליהן מהר סיני. אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר אתיא נזירות חלה אשבועה, ורבנן הכתיב מכל, ההוא לאסור יין מצוה כיין הרשות[א]. ירושלמי בשבועות פ"ג שבועה שלא אוכל מצה בלילי הפסח לוקה ואוכל מצה בפסח, שבועה שלא אשב בצל, אסור לישב בצל סוכה, שבועה שלא אשב בצל סוכה, לוקה וישב בצל סוכה. כתוב בספרי דבי רב מיין ושכר יזיר לעשות יין מצוה כיין רשות. ת"ר אין אומרין הבא כוס לברך אלא על היין. ואסיקנא לא אמרן אלא דלא קביע סעודתיה עילויה אבל קביע לית לן בה. ת"ר אין מקדשין על השכר משום ר' שמעון אמרו מקדשין וטעימת יין כל שהוא. ר' יוסי אומר מלא לוגמיו. וכן תאני גידול המקדש וטעם מלא לוגמיו יצא ואם לאו לא יצא.

א) [בגמרא שם בנזיר (ד' ד') הגי' ורבנן נמי הא מיבעי ליה לאסור יין מצוה כיין רשות א"כ לימא קרא מיין מאי ושכר ש"מ מתרי ע"כ וגי' רבינו אינו מובן וצ"ע.]

מסורת הש"ס

א) [לעיל קה: קו:], ב) [לעיל קו.], ג) ס"א מרימר, ד) [עי' תוס' ב"ב ז: ד"ה מר ינוקא], ה) ס"א רבין, ו) [לעיל קה: וש"נ], ז) [עי' תוס' שבת ע: ד"ה לימא וכו' גרסתם הכא לטעום כלום], ח) [פי' מסיר הדעת כמו המסית שבא בדברים רכים והוא מתוק ומפתה בני אדם לשתותו ואח"כ מלעגר מלשון המפים מורסא ערוך ערך מפים גרס מיסרן ומפיים], ט) עירובין סג., י) [מסכת סופ' כ"א בפי' הרשב"ם], כ) [דף קו.], ל) בס"א: ומשכר, מ) [ועי' תוס' עירובין סג: ד"ה אם ותוס' יומא דף פ. ד"ה הכי ותוס' שבת דף עו: ד"ה ויעמוד], נ) [שייך למשנה דלעיל ק"ע:], ס) [ובאבודרהם דף מא ע"ד דפוס פראג כתב כוה"ל ונקראת זאת התפלה מנחה מפני שבשעה עשירית מן היום שנגלה בו אדם הראשון חטא חוה שכתוב לרוח היום ומתרגמינן למנח יומא עכ"ל].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' בעי מיניה רב חסדא מרב הונא מהו לקדושי אשיכרא כצ"ל: (ב) רשב"ם ד"ה מייסרן ומפיים מלעגין הן אבל בשעת שתיה: (ג) שם ד"ה שרי וכו' ולהשתכר בו לכך כצ"ל ותיבת מערב נמחק: (ד) שם ד"ה מטעמת וכו' שיטעום די בכל שהוא:

◆

לעזי רש"י

ברוי"ש [בריי"ש]. שכר שעורים (מין בירה).

◆

מוסף רש"י

מר ינוקא ומר קשישא. שני בניו היו לרב חסדא ושם שניהם שוין, אלא שהגדול קורין לו מר קשישא ולצעיר קורין לו מר ינוקא (כתובות פה. ועי' תוס' ב"ב ז: ד"ה מר).